

MOST

Bilten Udruženja useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu

GODINA 66

BROJ 2

MART 2018.

MEMORIJALNA CEREMONIJA SEĆANJA NA JEVREJE MAKEDONIJE – JAD VAŠEM

Dana 28.02.18 održana je ceremonija obeležavanja 75 godina od stradanja 98% Jevreja Makedonije. Simon Vig, koji je poreklom iz Skopja, izgovorio je kadish u spomen stradalih. Nastavak ceremonije održan je u sinagogi u Jad Vašemu. Naama Galili projektor i organizator memorijala zajednica održala je predavanje "Otkriti njihova lica". Takodje je pozdravio i ambasador Makedonije u Izraelu g.Pajo Avirovic, kome je to bio poslednji dan službe u Izraelu. Miri Derman predsednik HOJ se oprostila od ambasadora i predala mu u ime svih članova Udruženja za uspomenu, knjigu fotografija Izraela. Izraelski ambasador u Makedoniji g.Dan Orian je takodje pozdravio ambasadora koji odlazi.

Jevreji iz Makedonije bili su deo Alije pre Drugog svetskog rata. Nisu se svi Jevreji iselili iz Makedonije, mnogo rođaka i prijatelja ostalo i doživelo težak pogrom nacističke Nemačke. 'Generacija koja nastavlja' je udruženje makedonskih Jevreja u Izraelu koja čuva sećanje i razvija nove, prijateljske odnose sa Makedonijom.

Nastavak na strani 3

REČ UREDNIKA OPRAVDANE PRIMEDBE I ONE DRUGE

Piše Milan Fogel

Nedavno sam dobio kritiku da se u Mostu previše piše o Holokaustu.

Prvo, postoje zvanične državne manifestacije, Jom HaŠoa, zatim međunarodni Dan Hlokausta, a i Jom Kipur, kada se vernici mole za oprost grehova, u nadi da nas On neće ponovo kazniti, kako reče Ovadija Josef da je Holokaust Božja kazna.

Most se štampa 6 puta godišnje, kako onda da preskočimo tako važne datume?

No, mnogo važnije je pitanje da li želimo da izbrisemo sećanje? Ja ne mogu, ali ne želim nikog da opterećujem mojim post traumatskim problemima. Isto tako, kao i većina onih kojima je neko stradao u Holokaustu, a takvih, kojima niko nije stradao, bar iz Evrope nema, mi nikada nećemo zaboraviti. Isto tako smatram da je veoma potrebno edukovati mlade, kao i ceo svet upozoravati na zlo koje može da se ponovi.

Drugo, danas smo svedoci da se ponovo budi antisemitizam, koji, uzgred budi rečeno, postoji od kada postoji jevrejska nacija; stalna pretnja ratom, od osnivanja moderne države Izrael do danas. Da li treba da zaobiđemo patriotizam, da zanemarimo veliki trud koji naša armija ulaže u našu bezbednost? Koje vrednosti treba da istaknemo ili izostavimo da bismo pisali o nečem drugom? *Nastavak na str 3*

MOST

Bilten Udruženja useljenika iz
bivše Jugoslavije u Izraelu

Godina 66
Broj 2 2018.
Broj strana: 32

HOJ POB 5049
Hitahdut Oley Jugoslavia,
Kfar Saba 4415001. BOX 5049

E-mail: hitahdut@gmail.com

REDAKCIJA

Glavni urednik Milan Fogel
e-mail:
milan.fogel@gmail.com

Urednik hebrejske strane
Alex Ekstein

Članovi redakcije: Avraham
Atijas, Miriam Aviezer, Ivica
Čerešnješ i Dušan Mihalek

POZIV ČITAOCIMA

Više nisam siguran kada kažete
da ste zadovoljni Mostom.
Možda nam se javljate i hvalite
samo reda radi?

Istina je da se mi trudimo, ali
kao urednik, moram reći da
saradnja nije obostrana. Uspeli
smo da imamo stalne
saradnike, ali to nije dovoljno.
Baš vi se oglašujete o pozive na
saradnju. Možda, ipak, ima
nešto što biste želeli da podelite
sa čitaocima Mosta, neka vest,
neko sećanje iz dalje ili bliže
prošlosti.

Neko mi je rekao da mu je
nezgodno da piše, jer je prilično
zaboravio jezik iz bivše
Jugoslavije. Nemojte to da vas
brine, sve će biti napisano
onako kako treba!

Pišite, šaljite nam interesantne
fotografije, za vas će uvek biti
prostora u Mostu!

Urednik

REČ PREDSEDNICE

Miri Derman, predsednica HOJ

Drage prijateljice i prijatelji,

Pišem vam ove reči na međunarodni Dan žena, koji obeležava oslobođenje žena. Mi žene smo prešle dug put od kada je postojao stereotip da je ženi mesto u kući i kuhinji. Mislim na moje bake, i vaše, koje nisu ostvarile svoje potencijale i morale su da žive život koji im je bio određen. Danas, mi žene, imamo slobodu odluke izbora života i budućnosti. Kada vam stigne naš bilten "Most- Geshet" bićemo svi u poslednjim pripremama za praznik Pesah, praznik oslobođenja izraelskog naroda iz ropstva u slobodu. Svima želimo da porodično uživate u prazniku, iskoristite kratko proleće, idete na izlete, izađete iz svakodnevnice i osećate se slobodno.

Sledeći praznik koji slavi slobodu, koji ćemo slaviti je Dan nezavisnosti. Ove godine obeležavamo 70 godina postojanja države. Doseljenici iz Jugoslavije su mnogo doprineli državi na mnogim poljima, kao što su bezbednost, poljoprivreda, industrija, podizanje naselja i drugo. Sve je rađeno skromno i cionistički.

Ceremoniju Dana Holokausta održaćemo, kao što je uobičajeno, pored spomenika u Šoresu. Ove godine ceremonija je u znaku "Partizani Jevreji u Titovim redovima" poziv treba da vam stigne ovih dana.

Najzad, film o Holokaustu Jevreja Jugoslavije biće prikazan na Dan Holokausta na programu "Keshet". Takođe će film biti prikazan u Sinemateki, u Tel Avivu, 14.04.18. Ulaznice možete kupiti na blagajni bioskopa. Polovinom juna meseca film će posebno **besplatno** biti prikazan za članove Hitahduta. Detalje o prikazivanju poslaćemo posebnim obaveštenjem.

Želim da se zahvalim svima koji su radili na pripremi filma i pomogli da se završi. Svima koji su doprineli da se ovaj san ostvari. Svima koji su intervjuisani u filmu. Želim posebno da se zahvalim i da istaknem u biltenu glavne pokretače ovog projekta Mirijam Aviezer, Mikija Ben Sahara i Joela Fiser. I naravno našem reditelju, Nici Gonen, koja je mnogo radila da završi ovaj veliki projekt Hvala!!

Svima srećan praznik Pesah

Vaša Miri

REČ UREDNIKA

Nastavak sa 1. strane

Most nisu dnevne novine, ali se trudimo da bar o bitnim društvenim događanjima objavimo ponešto.

Takođe želimo da se u svetu pročita nešto o našim dostignućima u nauci, zdravstvu, kulturi, arheologiji... Teško je poverovati, ali, verovali ili ne, Most se preko interneta čita u preko 100 zemalja sveta! Prema statistici, koja je veoma precizna, Most u nekoj zemlji čita samo jedan čitalac, negde više, ali se čita u 100 zemalja!

Holokaust nije pitanje ideologije, nego sućuta za nevine žrtve, razumevanja opasnosti radi budućeg opstanka jevrejske nacije.

GOVOR MIRI DERMAN NA CEREMONIJI U JAD VAŠEMU

Dragi preživeli Holokausta, Generacija koja nastavlja, poštovani ambasadore Makedonije u Izraelu g.Pajo Avirović, g.Dan Orian, ambasador Izraela u Makedoniji, g- dja Naama Galili, projektorn u Odeljenju za obeležavanje i vezu sa zajednicama u Jad Vashemu, g-dja Osnat Levi Odeljenja za komemoracije i direktor ceremonije, poštovana publiko! Dan pre izгона Jevreja iz Monostira (Bitola), Albert Kasorela se obratio svom dobrom prijatelju Jusku Aoresti, i rekao mu da se nemački nacisti približavaju gradu, te

predložio da pobegnu iz grada i da se pridruže partizanima. Jusku je odbio predlog, ali posle ubeđivanja ipak je pristao da se pridruži Albertu i njegovom bratu Moši. Jusko je napustio kuću, nije stigao ni da se oprostí sa roditeljima, braćama i sestrama. Više nikada nije video svoju porodicu. Do svog poslednjeg dana Jusku je osećao da Albertu duguje život. Veza između njih je nastavljena kada su se uselili u Izrael i bili su više nego prijatelji.

Vajar Mati Grinberg rođen je u mlinu u gradu Kumanovo, nedelju dana pre odvođenja u "Monopol". Tamo su se skrivali roditelji nakon što su pobjegli iz Skopja. Otac Leo Grinberg je dobio da upravlja mlinom i vlasnici, hrišćani, sklonili su porodicu od nacista. Mati je, izgleda, jedina beba koja je preživela Holokaust u Makedoniji. Muzej Holokausta u Skopju je 2017. podigao spomenik za spomen Jevreja koji su stradali u Holokaustu.

Haim Kalderman je imao 6,5 godina kada je sa roditeljima prebačen iz Beograda u "Monopol" u Skopje, da bi se ispunio broj Jevreja za izgon (20.000) kao sto je dogovoreno između nacističke Nemačke i Bugarske države. Zbog epidemije tifusa, Haimov otac, koji je bio lekar, njegova porodica i još 32 druga jevrejska lekara i 35 apotekara, su oslobođeni i tako preživeli oni i njihove porodice, kao i oni koji su imali strano državljanstvo. Ukupno je spaseno 165 ljudi. Svi ostali zatvoreni u " Monopolu", 7144 Jevreja odvedeni su u Treblinku u tri transporta. Po dolasku u Treblinku uništena je cela jevrejska zajednica Makedonije. Nije ostalo ništa od napredne zajednice. Niko nije ostao da ispriča šta se dogodilo. Niko ko bi rekao za njih kadish. Ali mi ćemo nastaviti da dolazimo ovamo, u Jad Vashem, svake godine, da se sećamo i da sledećim generacijama održimo sećanje da je postojala Jevrejska zajednica Makedonije koja je imala kulturu i poreklo od izгона iz Španije i Portugala. Zajednica, od koje je pre 75 godina 98% unisteno u Treblinku, zato što su bili Jevreji Posebno hvala Osnat Levi i svima koji rade u odeljenju za komemoracije, koji su mnogo učinili za organizaciju ceremonije.

Koristim ovaj susret da kažem par toplih reči na rastanku sa ambasadorom Makedonije u Izraelu g.Pajom Avirovićem, koji završava svoj drugi mandat u Izraelu. Pajo, na vaš poseban, skroman način, razvili ste odnose između Izraela i Makedonije. Postoje odnosi prijateljstva i saradnje sa Udruženjem useljenika iz Jugoslavije. Naučili ste naš jezik i uvek smo osećali da ste deo nas, naš prijatelj i član. Želimo vam uspeh u zadacima u nastavku vašeg puta i nadamo se da će Izrael uvek ostati u vašem srcu. Hitahdut Olej Jugoslavija vam za rastanak poklanja knjigu sa fotografijama Izraela iz vazduha, u nadi da će biti još prilika da se sretnemo.

Ambasador Makedonije u Jad Vašemu polaže venac u znak sećanja na stradale makedonake Jevreje

KOMEMORATIVNE MANIFESTACIJE POVODOM HOLOKAUSTA MAKEDONSKIH JEVREJA U REPUBLICI MAKEDONIJI

Komemorativni koncert Makedonskog filharmonijskog orkestra povodom 75 godina Holokausta makedonskih Jevreja u saradnji sa Jevrejskom zajednicom Makedonije i Fonda Holokausta makedonskih Jevreja. Održan je 11. aprila 2018. u Skopju
Komemorativne manifestacije su održane 11. i 12. marta u Skopju, Bitoli i Štipu.

MARCH 12, 2018 (MONDAY)	MARCH 11, 2018 (SUNDAY)	MARCH 11, 2018 (SUNDAY)
<p>SKOPIJE</p> <p>10:30 Museum of Skopje to inaugurate the TKZ (former Synagogue) - March of the Living</p> <p>11:00 Monument of 1444 Macedonian Jews (inauguration ceremony) - March of the Living</p> <p>11:30 Performance of the Republic of Macedonia - Commemorative session</p> <p>12:00 Performance of the Republic of Macedonia - concert</p> <p>13:30 Holocaust Memorial Center for the Jews of Macedonia - reception of the visitors, visit of the site to be opened exhibition</p>	<p>BITOLA</p> <p>10:30 Municipality of Bitola - reception of the Ministry of Culture</p> <p>11:00 Monument of the forgotten Jews from Bitola - lighting wreaths</p> <p>11:30 Eucharistic Prayer - Jewish worship</p> <p>12:00 Prayer of Dr. H. Aharonov daily prayer to the Jewish station - March of the Living</p> <p>12:30 Rituals station - solemn goodbye</p> <p>13:00 Jewish Cemetery - prayer (Kaddish) opening of the forgotten past</p> <p>13:30 Museum of Bitola - reception of the Ministry of Culture - reception of the visitors, Diplomatic Reception among the Nations</p>	<p>SKOPIJE</p> <p>10:30 Monument of the forgotten Jews - lighting wreaths</p> <p>11:00 Monument to the fallen Jewish Lighters (Czech Cemetery Bitola) - lighting wreaths</p> <p>11:30 Macedonian Philharmonic Orchestra - Commemorative night</p>
<p>ŠTIP</p> <p>10:00 Municipality of Štip - reception of the Ministry of Culture and commemorative program</p> <p>11:15 Monument of the forgotten Jews of Štip - lighting wreaths</p> <p>12:15 Jewish cemetery - lighting wreaths</p>		

JEVREJI U PRVOM SVETSKOM RATU

Novi OMANUT, Zagreb
Piše Ljiljana Dobrovšak

S obzirom da su nedavno u sklopu obilježavanja stogodišnjice od izbijanja Prvoga svjetskog rata otvorene neke teme koje su bile zanemarene ili se uopće nisu istraživale, na jednoj od međunarodnih konferencija pojavila se tema

koja se bavi odanošću i osporavanjem odanosti (lojalnosti) Židova u Prvom svjetskom ratu i nakon njegova završetka. Međunarodnu konferenciju u Berlinu koja je trajala tri dana organizirali su: Jüdisches Museum Berlin, University of Sussex, Centar for German-Jewish Studies,

Wissenschaftliche Arbeitsgemeinschaft des Leo Baeck Instituts in der Bundesrepublik Deutschland, Institut für die Geschichte der Deutschen Juden iz Hamburga te Pears Institute for the Study of Antisemitism Birkbeck, University of London. Konferencija se održavala u novoizgrađenoj dvorani W. Michael Blumenthal Academy nasuprot Jüdisches Museum Berlin, tako da su izlagači u pauzama između predavanja mogli posjetiti stalnu postavu muzeja i trenutnu izložbu o Golemu (23. rujna 2016–29. siječnja 2017). Na konferenciji su radove izložila 23 predavača iz dvanaest zemalja (Njemačka, Austrija, Mađarska, Hrvatska, Sjedinjene Države, Tunis, Izrael, Bugarska, Rusija, Velika Britanija, Nizozemska, Kanada), no najviše ih je bilo iz njemačkog govornog područja, iako je službeni jezik konferencije bio engleski. Predavači su bili ugledni znanstvenici s raznih sveučilišta i instituta (Freie Universität Berlin, German Historical Institut, University of Oklahoma, Department of History, TU Berlin, Zentrum für Antisemitismusforschung/WAG, University of Louisiana, Lafayette; German Historical Institute London i dr.) raznih profila, tu je bilo najviše povjesničara, potom povjesničara umjetnosti, profesora književnosti (Mirjam Zadoff, Carsten Schapkow, Ulrich Wyrwa, Mirjam Rajner, Gavin J. Wiens, Richard E. Frankel, Ehud Manor), a i teme su bile raznolike. O lojalnosti Židova u povijesti se oduvijek raspravljalo. Prvo se od njih tražilo da konvertiraju, a nakon što bi Berlin: Međunarodna konferencija o lojalnosti Židova u Prvom svjetskom ratu Židovi uključeni u rat u zaraćenim stranama U povodu stogodišnjice Prvoga svjetskog rata, u Berlinu je od 15. do 17. prosinca 2016. održana konferencija o „lojalnosti Židova“ u Prvome svjetskom ratu i nakon njega Piše Ljiljana Dobrovšak konvertirali, određeni pojedinci raspravljali jesu li dobri kršćani zato što su konvertirali. Pitanje židovske odanosti vlastima, državama, sistemima središnja je tema u novijim istraživanjima događaja Prvoga svjetskog rata. I za vrijeme rata i u

poslijeratnom razdoblju Židovi su diljem Europe često bili uhvaćeni između fronti – njihova lojalnost neprestano se ispitala i redefinirala s obzirom na vjeru, nacionalnost, narodnost i državljanstvo. O njihovoj lojalnosti

posebice se raspravljalo u vrijeme ratova, da bi za vrijeme Prvoga svjetskog rata došlo do kulminacije jer su se često istovremeno na bojištu članovi jedne obitelji borili na različitim ratnim stranama jedan protiv drugog, a sve pod geslom „za cara i domovinu“. Zbog ratnih događaja, ovisno o zemlji u kojoj su boravili, Židovi su se morali prilagoditi ili ne prilagoditi novonastalim ratnim uvjetima. Bez obzira borili se na strani Antante ili Centralnih sila, o njihovoj odanosti vodile su se polemike. Brojni su Židovi stradali, bili ranjeni, postali invalidi, izgubili imovinu, osiromašili, bili raseljeni, emigrirali, no bilo je i onih koji su se obogatili i utjecali na političke događaje prve polovice 20. stoljeća. Nakon raspada nekadašnjih velikih carstava: Njemačkog, Osmanskog, Habsburškog i Ruskog, Židovi su se našli u novonastalim novim državama, u kojima se ponovno provjeravala njihova odanost te ih se u nekim zemljama smatralo glavnim krivcima za poraz u ratu, što je ubrzo dovelo do sve jačeg širenja antisemitizma, koji je opet kulminirao u Drugom svjetskom ratu konačnim „rješavanjem židovskog pitanja“ i Holokaustom. Od sama početka Prvi svjetski rat bio je viđen kao prekretnica u židovskoj povijesti. Pozadina židovske vjernosti nije bilo samo pitanje koje se postavlja izvana, već je to bio i sveprisutni problem za židovske pojedince, obitelji i židovske zajednice. Slijedeći tu problematiku, međunarodna konferencija bila je podijeljena na devet sesija pod nazivima: Thinking Loyalties, Dilemmas of Loyalty; From Kaiserreich to Weimar Republic; From Empire to Nation States I: Eastern Europe; From Empire to Nation States II: Austro-Hungary and Successor States; Balkans and South-Eastern Europe; The Zionist Movement and the World War; Between the Old and the New Worlds i The „Jewish Question“ and the Loyalty Challenge. Iz Hrvatske na međunarodnoj konferenciji izlagala je dr. sc. Ljiljana Dobrovšak s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar iz Zagreba i članica uredništva Novog Omana s temom pod naslovom Živio kralj, mrtav je kralj. U predavanju je govorila o položaju Židova u Hrvatskoj prije Prvoga svjetskog rata i njihovoj lojalnosti prema Habsburgovcima, kao i o položaju Židova nakon Prvoga svjetskog rata i njihovu odnosu i lojalnosti prema dinastiji Karađorđevića. U predavanju pod naslovom Biti Sefard, cionist i

Jugoslaven – trostruka lojalnost sarajevskog umjetnika Daniela Kabilja dr. Mirjam Rajner, povjesničarka umjetnosti s univerziteta Bar-Ilan, Izrael, predstavila je umjetnički razvoj židovskog slikara Danijela Kabilja i sredinu iz koje je potekao. Kroz Kabiljove radove, kao i radove drugih sarajevskih slikara aktivnih 20-ih godina prethodnoga stoljeća, Mirjam Rajner predstavila je multietničku i multikulturnu atmosferu u kojoj se umjetnik prvo identificirao s idejama umjetničkoga modernizma, cionizma i idejom jugoslavenstva, da bi se, s porastom ekonomske i političke krize, sve više posvetio nostalgiji za tradicionalnim sefardskim načinom života i slikanju scena „orijentalnoga“ Sarajeva.

Na strani Nemačke u Prvom svjetskom ratu borilo se oko 100.000 Jevreja. Desetine hiljada njih je poginulo ili su teško ranjeni. A zemlja za koju su ratovali, to je očigledno zaboravila i ubrzo ih odbacila.

Arhiva Jugoslovenske kinoteke pomogla nam je da dođemo i do snimka na kojem se vidi kako polažu zakletvu Jevreji - Srbi Mojsijeve vere - ističe Vojislava Radovanović. - To su bili dobrovoljci koji pristupaju sprskoj vojsci početkom Velikog rata, a blagosilja ih vrhovni rabin Srbije dr Isak Alkalaj u Donjem gradu na Kalemegdanu.

MLADE VERNICE NEĆE U VOJSKU - IDF

JERUSALEM (JTA) - Desetine devojaka koje pohađaju nacionalne-verske srednje škole u Izraelu pridružili su se kampanji u znak protesta zbog, kako one kažu, pritiska Ministarstva obrazovanja da se angažuju u Izraelskim odbrambenim snagama.

Kampanju organizuje konzervativna verska organizacija Chotam, kao reakciju na prijedlog Ministarstva za finansiranje grupa koje vode verske žene, a koje žele da se pridruže vojsci umjesto da obavljaju nacionalnu službu. Broj mladih verskih žena koji ulaze u izraelsku vojsku eksponencijalno su porasli poslednjih godina. Devojke se fotografišu držeći rukom pisane poruke.

"Ne mešajte se u naše obrazovanje. Verujemo u nacionalnu službu", napisale su devojke na protestnim plakatima.

Devojke kažu da su u školi bile pod pritiskom da se pridruže IDF-u, izvještava Inet. Mnogi nacionalno-verski rabini kritikovali su mlade religiozne žene koje odluče da uđu u IDF. Diplomci srednjih škola koji pokazuju da su zaista religiozno opredeljeni mogu biti izuzeti iz vojne službe. Većina obavljaju jednu ili dve godine nacionalne službe u školama, bolnicama i drugim civilnim programima.

Kod njih nema dileme, ovim devojkama bezbednost je na prvom mestu!

Bili smo u dilemi da li da objavimo vest o religioznim devojkama, kada je stigla vest da su mladi ortodoksni vernici blokirali ulaz u Jerusalem iz protesta zbog hapšenja članova njihove zajednice koji su odbili da se prijave na vojnu vežbu.

U Izraelu je vojna služba obavezna za većinu Jevreja, međutim ultra ortodoksni Jevreji, čije političke stranke imaju veliku ulogu u koalicionoj politici zemlje, obezbedile su izuzeće od vojske, prenosi AP.

Međutim, zvaničnici i dalje traže da se ortodoksni Jevreji registruju za vojnu vežbu, što je izazvalo proteste.

Kako se navodi, izuzeće ortodoksnih Jevreja od služenja vojske izazvalo je bes sekularne i preovlađujuće struje Jevreja.

OBAVEŠTENJE

Dve godine nakon veoma zapažene izložbe „Muskel Judenthum“ koja je održana za Hanuku 2015. godine u Galeriji JO Beograd, Rimon centar za proučavanje i promociju jevrejskog nasleđa iz Beograda je počeo sa realizacijom prvog dela projekta „Makabi pokret u kraljevini SHS i Jugoslaviji između dva svetska rata“.

Cilj projekta je da se ovaj izuzetno važni kulturni fenomen temeljno prouči te da se publikuje kao foto-monografija. U trećoj fazi projekta planira se i velika međunarodna izložba.

Mole se članovi Hitahdut Olej Ex-Yu koji imaju neke podatke o ovom pokretu ili poseduju fotografije, arhivska dokumenta, isečke iz novina, članske karte, značke, medalje i sl. da se jave dr Čedomili Marinković na e-mail adresu makabipokret@gmail.com. Dr Marinković će boraviti u Izraelu od 13. - 25. aprila 2018.

Svi koji su zainteresovani da daju podatke o ovoj temi će biti intervjuisani a odabrane fotografije će biti publikovane u monografiji uz precizno navodjenje izvora i vlasnika.

Rimon centar Beograd se svima unapred zahvaljuje na saradnji.

Izložba „Muskeljudenthu“ prikazana je 2015. i u Kikindi u galeriji Terra

CRKVA SVETOG GROBA- JERUSALIM

IZBEGNUT 9. KRSTAŠKI RAT

Piše Milan Fogel, Jerusolim, krajem februara Gradonačelnik Jerusalima Nir Barkat i njegova administracija došli su do zaključka da treba popuniti gradsku kasu kako bi se grad dalje razvijao a i održavao postojeće komunalne objekte. Gradonačelnik je tražio od ministra finansija Moše Kahalona dopunska sredstva, a ministar je, kako bi se sačuvala finansijska stabilnost države, glat odbio zahtev.

Nezadovoljan odlukom ministra, Nir Barkat je dao nalog đubretarima da gomilama đubreta spreče ulazak službenika u zgradu Ministarstva. Sa pogledom na đubre, osnivanjem zajedničkog komiteta grada i ministarstva, nađeno je privremeno rešenje, ali para za gradonačelnikove zahteve nije bilo – bar ne do sada.

Onda se gradonačelnik vratio u istoriju i setio kako su Krstaši u ime vere pljačkali sve na putu od Francuske i Vatikana do Isusovog groba, do Jerusalima, a i sam grad. Naravno, nije mu palo na pamet da pljačka bogatu hrišćansku crkvu, nego da popiše njihovu imovinu koja se ne koristi u verske svrhe – restorani, hoteli, stambene zgrade za iznajmljivanje, prodavnice suvenira itd – i odredio da na ime komunalnih poreza ima da plate oko milijardu šekela!

Vekovni *status quo* o autokefalnosti crkve doveden je u pitanje. Crkveni dostojanstvenici tvrde da nikada nikom nisu plaćali porez, a promenili su se mnogi vladari na ovim prostorima. No, to za gradonačelnika Jerusalima nije bio dovoljan argument i naložio je da se počne postupak sa naplatom poreza.

Kada su crkveni veledostojnici videli da ne pomažu objašnjenja da se crkva izdržava od primanja van svoje osnovne misije, doneli su odluku da se zatvore vrata Crkve Svetog Groba, za koju se pretpostavlja da je tu sahranjen Isus. Crkva Svetog Groba je jedna od najvećih svetinja za Hrišćane - druga je crkva u Vitlejemu, gde je Isus rođen. Milioni turista svake godine dolaze u sveti grad da se tu pomole i potraže spas za svoju dušu, zdravlje, za dobrobit celog čovečanstva. Crkveni dostojanstvenici kažu da samo za Uskrs kroz Crkvu Svetog Groba prođe pola miliona vernika.

Na stubovima, na ulazu u Crkvu Svetog Groba vide se tragovi svete vatre koja stiže od *Svetog duha* u vreme Uskrsa. Kada su zatvorena vrata Crkve Svetog Groba, zapretio je svetski požar!

Na malom trgu ispred zatvorenih vrata crkve, okupilo se hiljade vernika. Molili su se, plakali, pevali verske pesme, ali u crkvu nisu mogli da uđu. – *snimak je napravljen nekoliko dana pred zatvaranje crkve.*

Predsednik vlade, Benajmin Natanjahu, shvatio je šta može da se desi. Ipak, prihodi od verskih turista se mere milijardama dolara, a to nije ni malo zanemraljivo za državni budžet. Još kada se uzme u obzir koliko ljudi egzistirjau od prodaje suvenira, turističkih usluga, samo bi nam još trebalo da padnu na teret Bituah Leumija – Nacionalnog osiguranja. Predsednik vlade je suspendovao odluku gradonačelnika Jerusalima, vrata crkve su otvorena i vernici sada mogu mirno da čekaju svetu vatru koja stiže na Veliku Subotu uoči Uskrsa.

ZANIMLJIVOST

Čim su zatvorena vrata Crkve Svetog Groba, to je postalo svetska vest. Postoji nekoliko tradicija i legendi o otvaranju vrata crkve i identitetu odgovornih. Prema pričanju očevidaca, kada je sniman intervju sa Vaija Nussebiah, muslimanom, današnjim ključarem Crkve Svetog groba, sa strane je stajao Adib Juda, takođe musliman, iz porodice Al Husseini.

Vaija Nussebiah je pričao da je njegova porodica preuzela odgovornost za otvaranje crkve iz drugog kalifa Omar ibn al-Khattab, koji je porazio Bizante godine 638. godine. "Bio sam na poslu 40 godina, došao bih u 4 ujutro da bi otvorio i vratio u 19 sati da se vrata zaključaju. Leti sam zatvarao u 9 uveče". Pošto monasi preko noći ostaju zaključani u crkvi, a crkva se zaključava spolja, onda se ključar popne na male merdevine, jer se zaključavanje katancem vrši na visini većoj od čoveka, i potom kroz mali otvor na vratima dodaje monasima merdevine. Ujutro se ponavlja procedura, s tim što onda monasi dodaju merdevine ključaru da otključa crkvu.

Tu se u razgovor umešao Jouda: "Iskrivljuje istoriju. Ja sam taj koji upravlja ključevima, a on radi za mene, samo otključava i zaključava vrata, poput vratara, ključ je uvijek sa mnom ... Primili smo ključeve od Saladin al-Ayubi koji su 1187. godine osvojili Jerusalim od krstaša. Al-Ayubi je hteo da zaštiti Crkvu Svetog Groba od bilo kakve štete i dao je ključ najmoćnijoj porodici u gradu - mi smo oni koji su prihvatili porodicu Nusseibiah, jer je u to vreme ključ držao šejk iz porodice, a za njega je ispod časti da se penje na merdevine, pa smo zaposlili porodicu Nusseibiah da to čini umesto nas.

'Ovaj ključ (ima još jedan) nalazi se u našoj porodici preko 800 godina', tvrdi Adib Juda

Nije nam poznato da li se posle ove rasprave Isus prevrnuo u grobu.

Za neke balkanske muslimane, jevrejski lažni mesija inspiriše međusobno versko razumevanje

Sabbatai Cvi Zevi (1626-76)

prikazan na ilustraciji ruske enciklopedije Jevreja iz 20. veka, neki su ga Jevreji u njegovom vremenu smatrali kao mesiju, sve do njegovog prisilnog prelaska u islam u 17. veku. (Wikimedia Commons)

ULCINJ, Crna Gora (JTA)

Tokom 1988. godine, Jusuf Lika je imao izuzetne migrene i senzorne poremećaje zbog kojih su doktori krivili hemikalije u tamnoj sobi u kojoj je radio.

Čovek u dvadesetim godinama prošlog veka, u onome što je tada bila Jugoslavija, Lika je konsultovao neke od najboljih medicinskih stručnjaka u toj zemlji, ali niko nije mogao da mu pomogne, navodeći nepovratnu izgradnju toksina u svom telu.

"Moj svet se raspao: Kao mladić sam čuo da ću biti osoba sa invaliditetom", rekao je Lika, musliman albanskog porekla, koji vodi muzičku školu koju je osnovao u rodnom gradu Ulcinju, koja se nalazi na obali u blizini crnogorsko-

albanske granice.

Međutim, prijatelj mu je savetovao da u svoju spavaću sobu stavlja parče zemlje sa groba Šabtaj Cvija, što je Lika i učinio. Mnogi vjeruju da je grobnica Šabtaja Cvija u Ulcinju.

Sabbatai Cvija (Zevi). Jevrejski ekscentar iz 17. veka rođen je u Turskoj, Cvija - Zevija su sledbenici smatrali da je Mesija - to jest pre njegove konverzije pod prinudom u islam, kada

je postao poznat među Jevrejima kao možda drugi najpoznatiji lažni Mesija istorije.

Dve nedelje nakon saveta svog prijatelja, Lika je izlečen od svoje bolesti, rekao je JTA tokom nedavnog intervjua u svojoj kancelariji. "Ja nisam sujeveren čovek", rekao je Lika. "Ne znam da li sam se izlečio zbog toga, samo vam kažem šta se desilo."

Bez obzira na uzrok Likinog oporavka, on odražava trajno poštovanje Sabbatai Cvi Zevija od strane nekih muslimana u Crnoj Gori i šire. Sabbatai je jedna figura u zamahu običaja, tajnih i tradicionalnih uverenja koja pripadaju regionalnom identitetu koja je ukorijenjena u misticizmu, toleranciji i verskoj oplodnji. Po mišljenju mnogih Jevreja Sabbatai Cvi Zevi je ipak "simbol za neke Crnogorce i Albance zbog njihovog posebnog identiteta, kao i međuverški i interkulturalni most Zapada i Judaizma", kaže Eliezer Papo, predavač za Balkan, Jevrejska istorija na Univerzitetu Ben-Gurion u Negevu u Izraelu.

Mesto u kome Lika veruje da je grob Sabbatai Zevi je u vlasništvu porodice Mani - klana vlasnika biznisa sa sjedištem u Ulcinskom centru. Pod hladom maslina i drveća, grob se čuva unutar dvorišta, koji se malo ko od posetioca usuđuje da tek tako prođe. Lika ostaje napolju dok pokazuje prozor iza koga se u tami vidi mala grobnica i unutrašnjost sa tepihom.

U jevrejskoj istoriji, Sabbatai Zevi - savant u jevrejskim tekstovima, čije je ponašanje odgovaralo simptomima bipolarnog poremećaja ličnosti – bio je značajna figura. Do vremena konverzije 1666. godine imao je veliki broj sledbenika širom Evrope. Podelio je uspostavljene zajednice poput one u Amsterdamu, podelivši rabine i porodice u borbi za budućnost judaizma. Neki kritikuju duhovna previranja nad "Sabbatejcima" sa razvojem mističnog Hasidskog pokreta u 18. veku.

Nasleđe Sabbatai Zevijia ima dugoročan uticaj na region u celini, uključujući i Donmeh of Turkei - društvo kripto-Jevreja koji su se vekovima predstavljali kao muslimani, ali nastavili da se smatraju Jevrejima, dok je Sabbatai bio njihov prorok. Danas, u Grčkoj postoji samo nekoliko porodica koje se opisuju kao poreklo od Donmeh-a, gdje su i dalje predmet mnogo nepoverenja i teorije zavere. Baba Mond, duhovni vođa bektaške sekte, Sabbatai Zevi naziva "dervišom" – farsi, reč za duboko duhovnog muslimana. Elementi

bektaške tradicije i vere možda su odigrali ključnu ulogu u spasavanju stotina Jevreja tokom Holokausta u Albaniji i Crnoj Gori, retkim slučajem prkosa nacističkoj okupaciji. Sabbatai Zevi je umro 1676. godine u Ulcinju, gdje su ga prognali vladari Otomanskog carstva za nastavak prakse nekih elemenata judaizma nakon njegove prisilne konverzije. Ovaj međuverški identitet poslednjih decenija postaje sve privlačniji za liberalne muslimane u regionu, kaže Papo. U 2015. godini Papo je predvodio međunarodnu konferenciju o Sabbatai Zevi u Ulcinju. (U savremenoj istoriji grada prvi put je održana konferencija o judaizmu, iako je u blizini Budve godišnje održana konferencija Mahara evroazijskog jevrejskog kongresa o balkanskim jevrejskim zajednicama.)

Budući da je Sabbatai Zevi poznata i popularna ličnost u Ulcinju, postoji neka rasprava o tome gdje je tačno sahranjen.

Eliezer Papo, istoričar Univerziteta Ben Gurion, takođe sumnja da je Sabbatai Cvi Zevi sahranjen u grobu u dvorištu porodice Mani.

Sledbenici Sabbatai Zevi su napisali da on nije želeo da bude sahranjen na muslimanskom groblju. Ali nije mogao biti sahranjen ni u jevrejskom zbog njegove konverzije, rekao je Papo. Sledbenici Sabbatai Zevi-a takođe su pisali da je sahranjen "blizu mora", dok je grobnica Mani više od milje daleko od plaže.

Papovo istraživanje ga je dovelo do alternativne lokacije za grob Sabbatai Zevi, u blizini primorske tvrđave gdje je Sabbatai živeo u poslednjim godinama.

Kula tvrđave ima radni prostor koji arheolozi sada koriste za pripremanje eksponata sa lokacije. Misteriozno, taj prostor ima dve niše, jedan sa dve zvezdice David i drugi ukrašen slikom zmije koja se spušta sa drveta.

Dok su se Davidove zvezde obično koristile u islamskim dekoracijama, slika o zmiji je mnogo jača indikacija vezivanja Sabbatai Zevi za to mesto. To odgovara Sabbataijevom jedinstvenom tumačenju priče o Edenskom vrtu u Knjizi Postanja, rekao je Papo.

"Cvijevi sledbenici koji su postali muslimani verovali su da je Mesija namenjen da nam pomogne da od drveta poznavanja dobra i zla i do drveta života", rekao je Papo. U judaizmu i ranom hrišćanstvu, dodao je, postoje jake veze između zmije i koncepta mesije. Pored toga, sledbenici Sabbatai Zevi ga zovu "Ilan" - hebrejski drvo. Gledajući zajedno, ovi elementi pojačavaju hipotezu da je slika zmije "poseban Sabbatai Zevi simbol", rekao je Papo.

Isti simbol se nalazi na glavnim zidovima pristalica Zevia u Istanbulu.

Što se tiče grobnice Sabbatai Zevi, Papo ga prati do brda u blizini tvrđave.

Odgovarajući za mesto odmora čovjeka koji karakterizira koncept međuverških utjecaja, brdo se nalazi između jedne džamije i crkve sa hrišćanskim grobljem.

"Ako mene pitate, tamo je sahranjen Jevrej", rekao je Papo.

Beogradska izdavačka kuća „HERAedu“ objavila je novu knjigu autorke **dr Mladenke Ivanković**, (na slici dole)

BRODOVI NADE – Alije jugoslovenskih Jevreja u

Izrael

Sadržaj ove zanimljive knjige posvećen je organizovanom grupnom iseljavanju Jevreja Jugoslavije koji su u vremenu od novembra/decembra 1948. pa do oktobra 1952. godine, nošeni užasnom tragedijom izgubljenih porodica i svojih najbližijih u

netom završenom Drugom svetskom ratu, a neki i samim idealima povratka u „staro-novu domovinu“, kroz šest *alija* (alijah - hebrejska reč koja znači *uspon, penjanje*), odnosno šest grupnih odlazaka koje je organizovala jevrejska zajednica tadašnje Jugoslavije, uselili u Izrael.

U prvom delu ove knjige od ukupno 170 strana, dat je istorijat naseljavanja Jevreja na Balkanskom poluostrvu, njihov život na ovim prostorima u vreme Osmanskog carstva, potom Habzburške monarhije, a onda i Kraljevine SHS, odnosno predratne Jugoslavije.

U svom osnovnom delu knjiga govori o opštim uslovima, političkim okolnostima i administrativnim pitanjima koja su pratila pripreme, organizaciju i samo iseljavanje onih koji su se na to odlučili, u tek formiranoj Socijalističkoj Jugoslaviji. Kroz šest alija, brodovima „Užice“, „Prozor“, „Bosna“ i „Radnik“, te iznajmljenim grčkim brodom „Kefalos“, kao i od strane tek formirane izraelske vlade, ustupljenim brodovima „Artis“ i „Galila“, upoznajemo se kako je 8.618 naših sunarodnika iz bivše Jugoslavije (od kojih **4.517 iz Srbije, 2.747 iz Hrvatske, 974 iz BiH, 308 iz Makedonije, 68 iz Slovenije i 4 iz Crne Gore**) svoje mesto za početak novog života tražilo, nalazilo i našlo u Erec Izraelu. Ovaj deo knjige obiluje brojnim tehničkim i administrativnim detaljima koji govore o okolnostima koje su pratile određene pojedince navedene ličnim imenom i prezimenom, u njihovim pripremanjima za odlazak, tokom samog odlaska, ali i po njihovom pristizanju u novo-staru domovinu. I upravo navođenjem tih ličnih sudbina, doživljaja i događaja koji su pratili pojedince ili njihove porodice, ova knjiga nam pruža jednu ljudsku stranu i sliku, verovatno nekih i lično poznatih osoba bar nekome od nas.

U svom poslednjem delu knjiga sadrži nekoliko opširnije ispričanih priča i sećanja tih useljenika, sa opisima okolnosti koje su pratile samo putovanje, i njihove prve susrete, doživljaje i iskustva u njihovih novih domovima, sredinama, naseljima.

Doplovili smo u luku Haifa brodovima....Kamionima smo prevezeni do Baar Jaakova kod Tel Aviva. Bili smo prva deca u novom naselju....Imao sam dvanaest godina i bio sam u društvu dece koja su preživela Holokaust. Neka su bila bez roditelja, neka samo sa jednim...

Knjiga je delom nastala i iz korišćenih podataka iz dokumenata Arhiva Eventov u Jerusalimu, koji je dobio ime po svom osnivaču Jakiru Eventovu (Drago Štajner, 1902 – 1984) i u kome se nalaze fotografije, brošure, knjige, dokumenta, članci, odnosno sve informacije vezane za Jevreje sa područja

današnjih zemalja nekadašnje Jugoslavije. Ove materijale je autorki knjige ustupila upravnica ovog Arhiva - Zvezdana Finci. Iz tog fonda su i fotografije koje se nalaze u knjizi i na samoj naslovnici, koje daju poseban, skoro lični ton o temi i bezmalo nam poznatim ljudima o kojima ova knjiga i govori.

Povodom izlaska iz štampe knjige Brodovi nade, naša saradnica, Olivera Rut Mirković, obavila je razgovor sa tri putnice koje su tada brodom stigle u Arc.

BRODOVI NADE

Piše Olivera Rut Mirković

Dok sam slušala ispovesti živih svedoka, jedva sam uspevala da ih zabeležim od suza koje su mi same navirale na oči, koje, od užasa što sam čula od dve sagovornice, a nešto od radosti što nisu svi useljenici imali istu sudbinu, zbog dobrote ljudi, koji su im pomogli da prežive i ukrcaju se na brodove spasa.

Evo njihovih priča:

Moja prva sagovornica, Matilda, rođena je u Prištini 1934 godine. Živela je lepo, sa roditeljima i sestrama, do početka rata. A onda je došla okupacija.

Osetivši opasnost za porodicu, otac ih je uz pomoć jednog imućnog Albanca, sve prebacio u Albaniju. Prijatelj Albanac ih je rasporedio po raznim selima gde su se pritajili i čekali razvoj događaja. Neko vreme nisu znali jedni za druge. Bili je opasno, nisu smeli da izazovu sumnju Albanaca i italijanskih okupatora.

To je bilo mučno bivstvovanje, život pun strahova, neizvesnosti i usamljenosti. Ali, bili su živi i relativno bezbedni.

Tako su proveli skoro dve godine u izbeglištvu, u selu Barac, Skadru, i drugim selima. Otac, je morao da se prijavljuje italijanskim vlastima, jednom nedeljno, kao muški član porodice, a živeo je u nekoj vrsti geta u gradu.

Po kapitulaciji Italije i dolasku Nemaca, situacija se pogoršala i tog vremena, do završetka rata, Matilda se nerado seća.

Po završetku rata, preživeli članovi porodice (dve sestre su već bile udate) vratili su se u Prištinu.

U Prištini su već bili partizani i tu je porodica Tramer ostala još dve godine, do mogućnosti

da se presele u tek osnovanu jevrejsku državu, u Izrael.

Godine 1948. Matildin otac je svu svoju imovinu zaveštao tadašnjoj Jugoslaviji i dobio odobrenje da se preseli u Izrael.

Iste godine ukrkali su se na teretni brod "Kefalos", sa nekoliko hiljada drugih izbeglica, na put ka "Obećanoj Zemlji".

Pitala sam Matildu da mi opiše kako je bilo na tom brodu, a ona mi odgovara kratko i jasno: "Bilo je da krepaš!" kaže. Tako je brod dobio nadimak „Krepalos“.

Brod, teretni, bio je pretovaren, koje putnicima, koje drugim stvarima o čijem su poreklu i nameni saznali tek kasnije.

U potpalublju, su bili smešteni putnici, jedni preko drugih, bez osnovnih higijenskih uslova, bez prostora, bez ičeg.

Povremeno su se peli na palubu, da udahnu svež vazduh i onda se ponovo, skoro puzeći, uvlačili u prenisko potpalublje.

Iz tada njima nepoznatih razloga, plovidba do Haife, umesto nedelju dana, trajala je više od dve nedelje. Činilo im se večno...

Zalihe hrane su potrošene, ni vode više nije bilo, čak ni dovoljno vazduha u pretrpanom potpalublju.

Često su izlazili na palubu da osmatraju, ne bi li ugledali Haifu, a i da se nadišu svežeg vazduha.

Poznato je da je među putnicima "Kefalosa" bio i pokojni Tomi Lapid.

Da prekrate vreme, pevali su družili se razgovarali. Svejedno, bilo je mučno, tegobno, "Za krepati"

Naknadno su saznali da je produžetak puta usledio zbog opasnosti da ih pomorske partole zaustave i pronađu oružje koje su krili na brodu.

Kružile su glasine, da je oružje iz Čehoslovačke poslato Izraelskim snagama otpora. Zbog toga je brod kružio i putovao noću i čekao da u Haifi padne mrak pa da se oružje i putnici iskrcaju.

Matildu i porodicu, smestili se u izbegličko naselje Bar Jakov. Barake, sklepane od dasaka i lima, sve improvizovano, trošno...

Svejedno, srećni da su stigli u Izrael, da su preživeli, nastavili su da se bore za opstanak u tek osnovanoj državi, što je donosilo mnogo radosti i slobode, kao i puno teškoća i izazova. Danas Matilda živi u Jerusalimu, deca i unuci je posećuju, i ona njih. Ne voli da se seća prošlosti, gleda samo napred i raduje se svakom novom danu. Svakog petka nalazi se

sa svojim dugogodišnjim prijateljicama, Leom i Rifkom, u Kafe Aromi, gde provode bezbrižno vreme u ćaskanju i razgovoru. Ponekad im se i ja pridružim.

Moja druga sagovornica, putnica sa broda Kefalos, bila je Lela Davidović, danas Lea David.

Lea je imala sličnu sudbinu kao i Matilda, sa prelaskom u Albaniju uspeali su da prežive do oslobođenja.

U Albaniji su promenili imena i predstavljali se kao albanska porodica. Lea je postala, Lirija, sestra Saida, otac Ibrahim.

Da ne bi izazvali sumnju okupatora i domaćih Albanaca, vodili su sličan život kao i svi meštani Albanci.

“Tata je pravio bombone i prodavao da malo zarade za goli život“, pričala je Lela. Snalazili su se na razne načine, da prežive teške godine okupacije u tuđoj zemlji.

Leli je bilo tek pet godina, kada se našla u izbeglištvu u Albaniji. Tako joj je prolazilo detinjstvo koga nikada nije ni imala. Po završetku rata vratili su se u Prištinu i dobili nazad kuću i svu imovinu koju su tamo ostavili.

U zimu 1948. dobili su dozvolu da napuste Jugoslaviju i ise se u Izrael.

Lea oseća vrstu zahvalnosti Titu što im je dopustio da odu u svoju zemlju.

Ukrkali su se na Kefalos. Taj isti teretnjak, brod pretrpan putnicima i pretovaren ko zna čime još...

U potpalublju, koje nije pravljeno za putnike, gurali su se jedni preko drugih, u teskobi, bez dovoljno vazduha i prostora. Posle nedelju dana puta nestalo je hrane i vode, pojavile su se bolesti, iscrpljenost, nemoć.

Tako su im prolazili dugački dani, a Haife još uvek nije bilo na vidiku.

Na puu ih je uhvatila strašna bura i kažu da se brod nije prevrnuo samo zahvaljujući težini navodnog oružja u utrobi broda, koja je održala njegovu stabilnost.

Napokon, stigli su polumrtvi u Haifu, ali im nisu dali da se iskrcaju dogod ne istovare iz broda oružje, a za to im je bio potreban mrak i putnici su u luci sačekali još jedan dan dok se nisu konačno iskricali na tlo Izraela.

Lela u Prištini Lazarević, pa onda Davidović Lirija, da bi na kraju postala i ostala Lea David. Lea takođe živi u Jerusalimu, puna je života, voli da se smeje i šali i uživa u svakom trenutku življenja.

Rifka, moja treća sagovornica, rođena je u Sarajevu, u dobrostojećoj jevrejskoj porodici Papo. Mama joj je bila iz porodice Baruh. Ugodan život u Sarajevu završio se početkom Drugog svetskog rata, ulaskom Nemaca u Jugoslaviju.

Života u Sarajevu za njih više nije bilo. Sa falsifikovanim pasošima i lažnim imenima spremali su se da pobegnu u Mostar. Otac je otišao do sela Breze da se pozdravi sa prijateljima, ali tamo su ga otkrile ustaše i deportovan je u logor Jasenovac, odakle se nije vratio. Mama i Rifka su preobučene u muslimansku odeću pobegle u Mostar, koji je bio pod italijanskom okupacijom, te je tamo opasnost bila manja, a uslovi za život nešto bolji.

Kad je i u Mostaru postalo neizvesno, otišli su na Hvar, odakle su proterani u logor za Jevreje na ostrvu Rab. Kada je 1943. kapitulirala Italija, zajedno sa oslobođenim logorašima, pridružili su se partizanskim jedinicama na kopnu. Mamino partizansko ime je bilo Dika. Po oslobođenju su stigli do Beograda. Mama je radila u Ministarstvu građevinarstva, a Rifku je poslala kod tetke u Arandelovac.

Mama je 1946. po zadatku poslata u Sarajevo da spasava imovinu stradalih Jevreja. Ko god da je radio takav posao nije bio omiljen u sredini gde je živio i radio.

Po osnivanju države Izrael, 1948, odlučila je mama, sada već Dina, samohrana majka, da se sa Rifkom iseli u Izrael.

Ukrkali su se na brod "Radnik", pravac Haifa... Bila je privilegija ploviti ovim brodom. Na brodu je bilo je Jevreja iz cele Jugoslavije, a većinom iz Hrvatske. Ovaj brod, za razliku od Kefalosa, bio je namenjen za prevoz putnika, moglo bi se reći na nekom

nivou luksuza. Imali su dovoljno hrane i pića, nije bilo tegoba i sto je najvažnije stigli su na

vreme, posle nedelju dana ploidbe.

Po iskrcavanju u Haifu, Rifka je sa porodicom smeštena u Litu, gde je započeo njen novi život kao građanina Izraela.

I Rifka živi u Jerusalimu, negde u Mošava Germanit, i

peške dolazi u Kafe Aromu, gde se nalazi sa svojim starim i novijim prijateljicama, uz kafu i priču, malo ivrit, malo srpski, i baš nam je lepo....

MASTER KLAS IZ BEOGRADA U JERUSALIMU

Piše Dušan Mihalek

U okviru saradnje između jerusalimske Muzičke akademije i beogradskog Fakulteta muzičke umetnosti, u Izraelu su 12-15. marta 2018. gostovali muzikološkinja Tijana Popović, violista Dejan Mladenović i pijanista Aleksandar Serdar (na slici). Održan je master-klas za studente instrumentalnih odseka, a Tijana Popović je prezentovala rad o *Sekvenci za violu solo* Lučana Berioa. U sali Više škole za muziku, Dejan Mladenović i Aleksandar Serdar izveli su koncert za učenike, studente i profesore akademije. Prošle godine, ekipa profesora iz Jerusalima predvođena dekanom, kompozitorom Jinanom Lifom, gostovala je u Beogradu.

A U NOVOM SADU ŠOLET!

mart 2018.

Piše Josip Kabiljo

Šolet je tradicionalno jevrejsko jelo, vezano za Jevreje Aškenaze iz bivše Jugoslavije, Centralne i Istočne Evrope. Obično se jede na šabat, jer se još prethodnog dana stavi u rernu na tihu vatru da se peče do subotnjeg ručka. Kod Sefardskih Jevreja to je fižol, a kod nas, u Izraelu to je tradicionalni hamin koji imenom pokazuje da je podgrejan.

Šolet je jelo od pasulja/graha (nepotrebno precrtati), u koji obavezno ulazi gusčje ili goveđe meso, crni i beli luk, razni začini i slično, a pošto se dugo kuva prilika je da se u sve to ubace i jaja koja poprime tamno braon boju pa budu kao jaja haminadu.

Ali, pošto sam nevičan kuvanju, nemam prava da vam delim neke recepte. Zato ću da pišem o nekom drugom Šoletu – manifestaciji koja se već oko 20 godina održava u Novom Sadu i redovno okuplja Jevreje iz bivše Jugoslavije. Svake zime u Novi Sad dolaze iz raznih zemalja Evrope i šire 300-400 Jevreja srednje generacije željni druženja. Nastavaka prijateljstva sa mnogobrojnih letovanja – Pirovca, Zatona, Rovinja, Makabijada, Bejahada i sl.

PRIJATNO!

Ta „srednja generacija“ već se preko pola veka naziva „srednja“, ali danas, čak i ako uzmemo u obzir one među nama koji su se vratili u doba pelena pa nam popravljaju prosek, moraćemo da prestanemo da se tako nazivamo. Svi mi imamo u kući ogledala pa vidimo da to nekako ne ide.

Česta pitanja gostiju su da li taj jevrejski praznik Šolet, koji pada u zimu, obično u prvu subotu meseca marta po Gregorijanskom kalendaru, spada u praznike iz novije ili starije istorije, odnosno da li ima neke veze sa Mojsijem, kraljem Davidom ili, možda, sa Makabejcima. Odgovor je vrlo prost – nema veze ni sa Mojsijem, ni sa Davidom, ni sa Makabejcima već najviše sa našim drugom Rubenom Dajčom, iliti Rupicom. Rupica je

postao sinonim ove manifestacije koja je već ušla u exjugoslovenske jevrejske kalendare. Od ideje, od recepata, od činjenice da Rupica nabavlja iz inostranstva gušće meso, salamura ga i suši sve po protokolu, pa zatim skladišti na svom tavanu, od tranžiranja mesa do kuvanja, od obezbeđenja sale i tehničke organizacije, od ugošćavanja gostiju, od manifestacije „mini Šoleta“ u njegovoj kući – sve je to vezano za Rupicu. Primer kako je u svemu važna inicijativa jednog čoveka.

Usput, na Rupicinu inicijativu i njegovu značajnu ličnu finansijsku podršku, u Sremskim Karlovcima kraj Novog Sada se pravi jedino košer vino u celoj regiji. Pod strogim supervizorom beogradskog rabina Isaka Asiela nabavljena je posebna oprema i obezbeđen ceo postupak da se u svim jevrejskim opštinama bivše Jugoslavije danas pije košer vino.

I ovogodišnji Šolet bio je uspešan kao i svi. U kulturnom delu slušali smo jevrejsku kamernu muziku u izvodjenju klezmera, zatim smo uživali u jevrejskim plesovima u izvođenju plesnog ansambla „Majan“ u kojem su nosioci svih aktivnosti Rupicine ćerke Dina i Tamara. A skoro punih 5 sati slušali smo evergrin muziku iz naših doba. Sa tugom smo se setili da je na prošlogodišnjem Šoletu sa nama bila naša draga Berta Švam kojoj je to, na žalost, bilo poslednje druženje sa generacijom. A što se pasulja tiče, nisam zapazio da je u Sali bilo nekog ko nije sipao repete.

Mljac, mljac, dok ovo pišem curi mi voda na usta. Jer, bez obzira na prateće probleme sa gasovima, ja lično obožavam Šolet. Što se mene tiče, ja volim da se u pasulj, kada niko ne gleda, ubaci i parče dimljenih suvih svinjskih rebara. Ali, molim vas, da to ostane strogo među nama.

KADA SMO VEĆ SPOMENULI VINO

ASHKELON, Izrael - Vinarska presa stara 2.100 godina i obližnja zgrada otkriveni su na lokaciji projekta izgradnje osnovnih škola na mediteranskoj obali južnog Izraela. Da ne bude zabune, reč je o arheološkom nalazištu, a ne o dilemi da li deca u školi treba za užinu da dobiju čašu vina. Ne treba, ali je lepo znati kako se nekad destilovalo vino. Jevrejska novinska služba izveštava da se destilerija, koja je bila prekrivena debelim slojem maltera mešanim sa školjkama, smatrala da je deo veće farme. Kvadratna presa imala je ravnu površinu na kojoj se grožđe cedilo u sok. Sok bi ušao u jamu gde su kožice grožđa filtrirane, a potom dovedene u kolektor. Stranice štampe su bile prekrivene debelim slojem bijelog maltera mešanog sa školjkama.

Obližnja zgrada možda je bila mesto za čuvanje vinskih posuda i smještaj za radnike. Možda i za degustatore, koji su suviše revnosno probali nova vina, pa da imaju gde da prilegnu, dok ne budu sposobni da nastave posao. Destilerija će biti sačuvana u sklopu nove škole. Ko zna. Možda će to biti podstrek za neke đake da se bave vinarstvom. Samo da ne budu degustatori bez licence!

DONACIJE

50 NIS, Sida i Milan Špicer za Most
50 NIS, Arije Hermoni, kibuc Elion,
za HOJ

50 NIS, Lea Tajar za film

1,000 NIS, Bivas Arman i Katarina
za film

705 \$, Dani Nonak za film

Spomen-kompleks „Stratište“

je kompleks koji se nalazi na 6 km od Pančeva na putu Pančevo–Jabuka. Kompleks je konačno uređen 1981. godine, kada je na njegovom mestu podignut spomenik „Brazda“.

Od 1941. do 1944. godine, na ovom je mestu po naredbi šefa policije Pančeva pobijeno oko deset

hiljada Srba, Roma i Jevreja. Godine 1945, u spomen na počinjene zločine, isprva je bila podignuta spomen-piramida.

Arhitekta Nebojša Delja dobio je, 1970. godine, zadatak adekvatnog uređenja spomen-kompleksa. Tada je po njegovoj zamisli spomenik trebalo da bude *asocijativna stilizacija brazde, zaorane na kosoj, zatravnjenoj površini, izlivena u gusu da bui s vremenom zarđala i dobila priprndnu patinu i boju zemlje*. Nakon nekoliko izmena prvobitnog idejnog rešenja, spomenik je konačno otkriven 22. novembra 1981. godine.

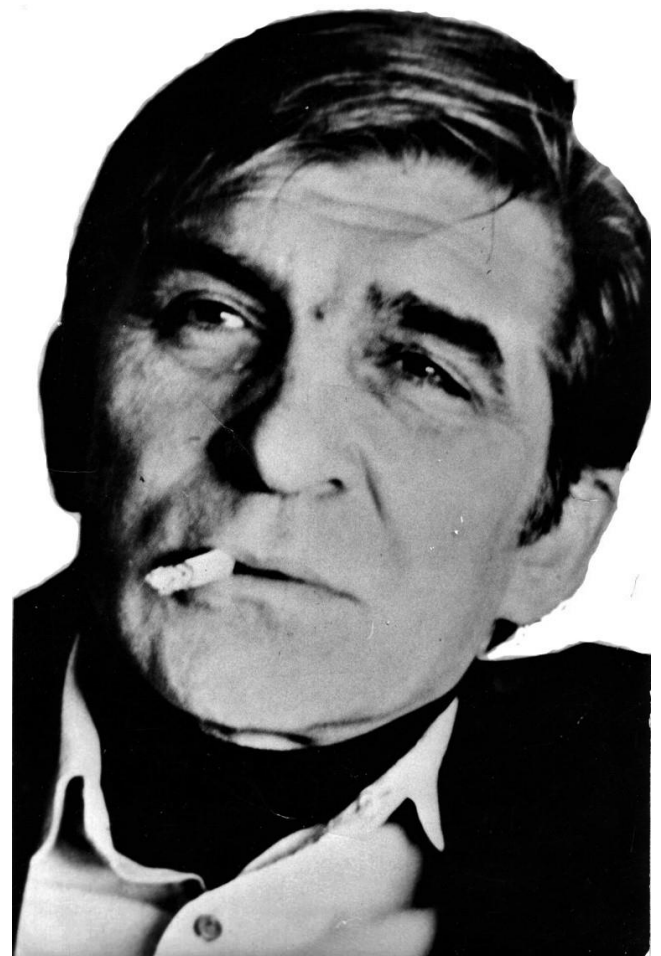
Gledajući kroz procep na spomeniku, posetilac uočava zloslutnu močvaru Tamiša, čime se dodatno naglašava tragedija koja se ovde desila.

Spomenik je pretrpeo oštećenja 2011. godine i nekoliko puta tokom 2013, kada su odlomljeni krajevi sa zadnje leve brazde. Ipak, spomenik je pretrpeo najveća oštećenja u julu, kada je čitava jedna brazda (oko 3 tone bronz) odneta.

Dina Katan Bencion se u svom istraživačkom i prevodilačkom radu sreća sa pričom Mike Antića „Kada sam bio garav“. Tragična sudbina Jevreja, Cigana, tako smo ih nekada zvali, i Srba, na jednom mestu, na stratištu u Jabuci, kroz Mikinu priču o njegovom drugu Miletu, dobila je univerzalnu dimenziju stradanja nevinog naroda, s jednom jedinom krivicom, što su bili pripadnici jednog drugog naroda. Prevod priče Mike Antića objavljujemo na hebrejskoj strani Mosta.

Miroslav "Mika" Antić

rođen je 14.03.1932. u Mokrinu kod Kikinde. Osnovnu školu učio je u Mokrinu i Pančevu, gde se porodica u leto 1941. preselila iz Mokrina. Gimnaziju pohađao u Pančevu, sedmi razred u Kikindi, maturirao u Pančevu. Studirao slavistiku (ruski i češki jezik) na Filozofskom fakultetu u Beogradu.

Od 1954. je bio novinar u novosadskom "Dnevniku" i tu je, kao i u novosadskoj novinsko-izdavačkoj kući "Forum", uz manje prekide, radio sve do prerane smrti, u 54. godini.

Pesnik, koji je svojom poezijom, i slikar, koji je svojim umetničkim radom ostavio neizbrisiv trag. Prerano je otišao sa ovoga sveta, a u svome relativno kratkom životu dosegao je zvezdano nebo popularnosti, i kod dece i kod odraslih. Bio je svestrani umetnik, pesnik, slikar, sanjar i boem, osobenog životnog i stvaralačkog stila.

MIROSLAV MIKA ANTIĆ

KADA SAM BIO GARAV

U ona davna i daleka vremena, kad sam bio dečak, imao sam u osnovnoj školi druga Mileta Petrovića, malog buljookog Ciganina, koga su zvali Mile Glupavi, ili kako se to na ciganskom kaže: Mile Dileja. Mnogi Cigani zovu se Nikolići, Petrovići ili Jovanovići, mnogi se i danas zovu Mile, ali onaj moj drug, onakav Mile Dileja, bio je ipak, i ostao, nešto drukčije od svih ostalih. Ubili su ga fašisti 1942. godine u drugom svetskom ratu. Sahranjen je negdje ka selu Jabuci, kod Pančeva, u veliku zajedničku grobnicu bezimernih žrtava. Dve humke u ravnici, na dnu negdašnjeg Panonskog mora, liče na dva ostrva koje zapljuskuje veliko nisko nebo južnog Banata. Ponekad tamo odem, zapalim sveću i plačem.

A meni se još i sad učini da Mileta ponekad sretnem. U gradskoj vrevi. U metežu autobuskih stanica ili aerodroma. Na obalama reka kraj kojih me nose brodovi. Na pustim poljanama u predvečerja, kad provirim kroz okno voza. Kroz vazduh, blag i pepeljast kao svila, ide čerga. A za njom, na pedeset koraka, providan kao staklo: Mile. Kad voze zađe za okuku, a on, kao da nadržasta krošnje, rasplinjuje se i pretvara u veliki beli oblak. I tako usamljen, dugo još lebdi na južnom nebu.

Iako najmanji u razredu, Mile je uvek sedeo u poslednjoj klupi kao da nekom smeta, kao da je nešto drugo nego ostala deca. Tukli su ga svi redom, bez razloga, prosto zato što je Ciganin. Kad god neko nešto ukrade, Mile je dobijao batine ni kriv ni dužan. A vladalo je verovanje da je urokljiv, zbog zrikavih očiju, i da se noću druži s đavolima. Jednog dana, kad je sve to prevršilo meru, premestio sam Mileta kod sebe u prvu klupu i potukao se zbog njega do krvi. Proglasio sam ga za svog druga. Pravio sam se da sam i ja razrok kad smo plašili drugu decu. Naučio me je ciganski, pa smo nas dvojica govorili nešto što niko ne razume, i bili važni i tajanstveni. Bio sam dosta nežan dečak, plavokos i kukavica, ali odjednom se u meni probudio neki vrug i ja sam tukao sve redom, čak i one najjače. Danima sam dolazio kući raskrvavljen i pocepan. Šutirali su mi torbu po blatu. Napadala su me ponekad i petorica. Ali izdržao sam.

Mile me je obožavao. Počeo je da krade zbog mene gumice, boljice, užine, olovke...

i donosio mi sa nekom čudnom psećom vernošću. Imao sam zbog toga mnogo neprilika, jer morao sam sve te stvari posle krišom da vraćam, da ga ne uvredim. A vraćati je ponekad mnogo teže nego krasti. Mile Dileja je bio najveći pesnik koga sam poznavao u detinjstvu. Izmišljao je za mene ciganske pesme na već poznate melodije, prerađivao one stare koje je slušao od mame i bake, i dugo smo, danima, pamtim to kao iz neke čudne magle, dugo smo govorili o neobičnim svetovima bilja i životinja, o zlom duhu Čohana što jede decu, o snovima i kletvama, o čergama i skitnjama, i gorko, i šeretski, i tužno, i bezobrazno. Jednog dana rekao mi je svoju tajnu: loš đak je zato što ne može da misli, a da ne peva. Kad bi mogao, rekao je, da otpeva sve svoje lekcije, i zemljopis, i poznavanje prirode, i tablicu množenja, ali da sve to izvrne kako se njemu čini da je lepše, bio bi najbolji đak u razredu. Onda je došao rat. Došlo je strašno Čohano, koga se plaše i deca i odrasli Cigani. Probajte ako ne verujete: to je nešto u krvi. Čudno. Idite u neku cigansku kuću i, kad dete u kolevci plače, dete koje još ne zna ni da govori, plašite ga đavolom, vilenjacima, vešticama, plašite ga babarogom, čime god hoćete – vrištaće i dalje. Ali ako mu kažete, gledajući ga u oči: mir, ide Čohano – dete će okrenuti glavu, naježiti se i zaspiti.

U kućama Garavog sokaka tih prvih ratnih noći stalno su gorele sveće. Kažu da se Čohano boji svetlosti, jer je duh mraka i smrti. «Čohano jede sveće», govorili su. «Palite zato jednu na drugu da se produži svetlost». Moj Mile je morao da nosi na ruci žutu traku. Tako su okupatori odredili. Žuta traka je značila da on nije čovek, nego Ciganin, i da svako može da ga ubije kad hoće.

Bio je nasmrt preplašen. Vodio sam ga kući iz škole, uzimao od njega traku i stavljao na svoj rukav. Dogodilo se da smo jednom, vraćajući se tako, sreli nemačkog vojnika. Jednog od ovih naših, domaćih, regrutovanih u diviziju «Princ Eugen». Bio je u šlemu, pod oružjem, a jedva šest ili sedam godina stariji od nas dvojice. Imao je dva plava oka, okruglo rumeno lice, u prvi mah činilo mi se čak dobroćudno. Uperio mi je pušku u grudi. U vilici mu se caklio zlatan zub. «Čega se to vas dvojica igrate?» «Ničega», rekao sam. «On se boji, a ja mu čuvam strah». «A šta je on tebi, kad mu

čuvaš strah?» «Brat», rekao sam. I dalje se smeškao. Isukao je bajonet i stavio mi vrh u nozdrvu. Digao ga je tek toliko, koliko mogu da se uspnem na prste. «A koga se to bojiš?», upitao je Mileta. Mile je ćutao i gledao u zemlju. «Boji se da ga ne ubijete, gospodine vojniče», kazao sam dižući se i dalje na prste kao da ću poleteti. Osetio sam da mi nozdrva polako puca i krvari. «A ti se ne bojiš?» «Svako ko je mali mora da ima starijega brata koji će ga čuvati», rekao sam. «A gdje je tvoj stariji brat?» «Nemam ga, gospodine vojniče», kazao sam. «Zato se i ja bojim kad sam sam. Ali pred ovim dečakom ne smem».

Ne prestajući da se smeška, vojnik me je poveo ulicom. Išao sam tako na prstima, sa bajonetom u pokidanoj nozdrvi i ljudi su nam se sklanjali s puta. Vojnika je sve to veoma zabavljalo. Očekivao je, valjda, da ću zaplakati. A ja, od silnog straha i bola, ništa drugo nisam umeo da mislim, nego sam stalno ponavljao u sebi: nemoj se saplesti, ostaćeš bez nosa.

Mileta su jedne noći odveli s grupom Cigana i streljali. Ja sam ostao živ. I kad god vidim nekog Ciganina da mu treba pomoć, stanem uz njega da mu sačuvam strah. Jedno vrijeme odlazio sam u kafane gde sviraju najbolje ciganske družine. Oni to zovu: muzička kapela. Družim se s njima i plačem. Teram ih da mi sviraju Miletove pesme. Oni kažu da to ne postoji. Da reči tako ne idu. A ja znam da idu baš tako, i još ponešto izmišljam i sad već, polako, neki dobri orkestri kao što je Tugomirov ili Janike Balaža, Žarkova banda, Džanetova ili Miloša Nikolića iz Deronja, pevaju te pesme. «Iz poštovanja», kaže mi basista Steva iz Silbaša. «Žao nam kad plačete. Ako ne postoje pesme, izmislićemo ih za vas».

I ja, evo, već godinama lutam i izmišljam pesme Roma. Romi – to je isto što i Cigani, samo što na ciganskom Romalen znači i: ljudi. I uvek se piše velikim slovom.

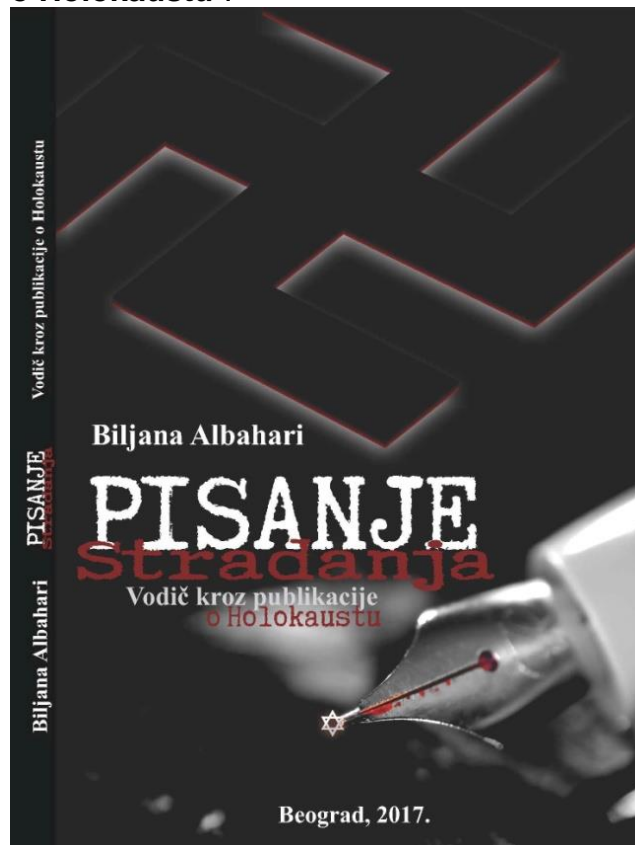
A Mile Dileja?

Ja u boga ne verujem. Ni u strašno Čohano. Ali ako ga negde ima, onda ga molim da tamo, u onom svetu mraka, korenja i tišine, kupi mom Miletu Dileji plišan šešir. Uvek ga je tako mnogo želeo.

NOVA KNJIGA

BILJANA ALBAHARI

Ne malom broju knjiga koje govore o temi Holokausta i stradanju Jevreja tokom Drugog svetskog rata, pre svega u Srbiji ali i generalno, pridružuje se i nova pod naslovom „**Pisanje stradanja - vodič kroz publikacije o Holokaustu**“.

U izdanju *Instituta za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu*, knjiga je objavljena početkom ove godine i promovisana u okviru višednevne manifestacije pod imenom „Sećanje na Holokaust“, koja je održana u Novom Sadu od 18. do 21. aprila 2017. godine.

U uvodnom delu knjige istaknuti su važni istorijski događaji koji su se odnosili i koji su pratili uspon nacizma u Nemačkoj (*Holokaust, Befehl ist Befehl, Kristalna noć*, itd.), a njen dalji sadržaj posvećen je bitnim informacijama o desetinama, kako autorka u knjizi navodi, „tužnih zborišta“ - sabirnih centara, stratišta i logora rasutih po Srbiji, uz bogat i ilustrovan prikaz publikacija koje su objavljene kod nas, a koje opisuju stradanje i skoro uništenje pre svega Jevreja, na tim mestima. Jedno poglavlje govori i o stradanju Roma uz predstavljanje i nekoliko publikacija, a zatim slede poglavlja o onome što možemo nazvati diskretnom herojstvu *Pravednika*, pa (ne)dostižnoj pravdi i „lovu“ na naciste.

U posljednjim poglavljima navedene su i predstavljene i knjige koje se bave društvenom i humanističkom teorijom nehumanog, kao i one, koje su posvećene edukaciji o tragičnom i žalosnom fenomenu Holokausta.

Autor knjige je Biljana Albahari, a dizajn naslovnice i cele knjige, kao i preloma je Ornela Rezinović (Sarajevo).

Knjiga se može nabaviti i u kancelariji Saveza JOS.

Boris Havel, član Hrvatskog društva pisaca, docent na Fakultetu političkih znanosti, Zagreb

JERUZALEM JE BIO I JESTE GLAVNI GRAD IZRAELA

Izvod iz Globusa, Zagreb

Trumpova nedavna odluka da u skladu s odlukom Kongresa SAD-a iz 1995. Jeruzalem prizna glavnim gradom Izraela pokrenula je lavinu reakcija diljem svijeta. Opća skupština UN-a, u kojoj šaroliki diktatorski režimi imaju nezanemarlivu brojčanu prednost, sa 128 glasova promptno je usvojila rezoluciju ES-10/L.22 kojom je osuđen njegov "unilateralni potez". U prilog rezoluciji, a protiv Trumpove odluke, glasovale su i 22 od 28 država članica EU-a. Hrvatska je u ovom predmetu postupila diplomatski mudro te je bila suzdržana.

Glavnina medijskih osvrta na Trumpovu odluku odvijala se na tragu logike prema kojoj su je i osudile države poput Irana, Turske, Burkine Faso, Gambije, ali i Švedske. Bilo je tu puno emocija, žaljenja za (nepostojećim) mirovnim pregovorima koje će Trumpova odluka zaustaviti, uvreda na račun američkog predsjednika da je neinteligentan i politički neiskusn, optužba za američki unilateralizam i, naravno, osuda izraelske okupacije.

Dio tih argumenata služio je kao celofan i mašna za **umotani antisemitizam**. Većina država koje su podržale rezoluciju ne protive se samo statusu Jeruzalema kao glavnog grada Izraela, nego samome postojanju židovske države. Neke od njih, poput Irana, otvoreno pozivaju na uklanjanje "cionističkog entiteta" s karte svijeta. Druge, poput Egipta, Iraka i Sirije, to su u više navrata i pokušale, pa zažalile.

Važnost Jeruzalema za Izraelce i Palestince, odnosno za Židove i muslimane

- a dakako i za kršćane - seže u daleku prošlost i temelji se na drevnim i srednjovjekovnim povijesnim, teološkim, mitološkim i tradicionalnim naracijama. One snažno oblikuju današnje identitete mnogih Židova, kršćana i muslimana, a iz njih se potom rađaju političke ambicije, programi i načela.

Za razumijevanje tih identiteta nužno je osvrnuti se na povijest i duhovnost, na koju se referira i rezolucija ES-10/L.22, jer grad koji Židovi, kršćani i muslimani smatraju svetim iz većine drugih aspekta nije osobito privlačan. Jeruzalem se, naime, nalazi posred judejske pustinje, na 780 metara nadmorske visine. Prirodno je siromašan pitkom vodom; gradu najbliža vodena masa je Mrtvo more bez ikakve flore i faune. Grad se ne nalazi u blizini raskrižja, putova, zračnih i pomorskih luka, a nema ni industrijsku, gospodarsku (s iznimkom religijskog turizma koji cvjeta otkako je Jeruzalem pod izraelskom upravom), vojnu, ili stratešku važnost. Kakvu, dakle, ima?

Današnja važnost Jeruzalema potpuno počiva na njegovoj bogatoj i turbulentnoj povijesti. Ona počinje oko tisuću godina prije Krista, kad ga je, prema biblijskoj predaji, osvojio kralj David te pretvorio u svoju prijestolnicu. Salomon je u njemu izgradio Hram, pa Jeruzalem uz političko postaje i vjersko središte izraelskoga, kasnije židovskog naroda. Jeruzalem se u Bibliji, u oba zavjeta - jer i Novi su napisali Židovi - spominje preko 800 puta.

Godine 586. pr. Krista Jeruzalem su opustošili Babilonci, a stanovništvo odveli u babilonsko izgnanstvo. To je tužno iskustvo opjevano u Psalmu 137, a stariji će se čitatelji sjetiti grupe Boney M koja ga je pretvorila u disko hit Rivers of Babylon. Sedamdeset godina poslije Izraelci su se vratili te pod Ezrom i Nehemijom, u vrijeme blagonaklone perzijske vlasti, počeli obnavljati Hram i grad.

Jeruzalem su kasnije osvojili Grci, pa helenistička dinastija Seleukida. Makabejski ustanak protiv njih u 2. stoljeću prije Krista Židovi do danas obilježavaju na blagdan Hanuke. Pred početak Nove ere Judejom i Jeruzalemom ovladali su Rimljani. U Jeruzalem je dolazio Isus, koji je Hram nazivao "domom Oca mojega", ali je i prorokovao kako na njemu neće ostati ni kamen na kamenu. Na Veliki petak prije oko 2000 godina Isus je nedaleko od Hrama raspet na križ, umro, pokopan i treći dan, po kršćanskom vjerovanju, uskrsnuo od mrtvih. Njegovo proroštvo o destrukciji grada obistinilo se 70. godine kad su Drugi hram

spalili Rimljani pod zapovjedništvom vojskovođe i budućeg cara Tita.

U umajadskome političkom aranžmanu nastale su tradicije prema kojima je Jeruzalem, koji se u Kur'anu uopće ne spominje, mjesto Muhamedova celestijalnog putovanja u "daleku džamiju" odnosno al-Aksu. Takvo tumačenje kur'anskog retka 17:1. uskoro se uvriježilo, ali ga kur'anski natpisi s Kupole nad Stijenom, nastali 60 godina nakon Muhamedove smrti, ne potvrđuju. Golema većina tih natpisa, sveukupne duljine 240 metara, posvećena je teološkoj polemici s kršćanskim vjerovanjem da se Bog utjelovio u Isusu Kristu. Muhamedovo se noćno putovanje ne spominje ni jednom, pa se pretpostavlja da je povezivanje Jeruzalema s al-Aksom plod tradicija iz 8. stoljeća.

Važnost Jeruzalema u islamu splasnula je nedugo nakon što je umajadski kalif porazio arabijskog suparnika i utvrdio vlast u Damasku. Za administrativno središte Palestine Umajadi su izgradili grad Ramlu, koja se nalazi između Jeruzalema i Tel Aviva. Ni jedna islamska vlast kroz povijest Jeruzalem nije učinila glavnim gradom ničega, premda su muslimani njime vladali od 638. do 1967., uz iznimku nekoliko desetljeća križarske vlasti. Smjenjivali su se Rašiduni, Umajadi, Abasidi, Fatimidi, Ajubidi, Mameluci i Osmanlije, ali je glavni grad islamskih imperija uvijek bio drugdje: u Damasku, Kufi, Bagdadu, Kairu, Carigradu... Jeruzalem za muslimanske vlasti nikad nije bio ni glavni grad pokrajine: prije gradnje Ramle (oko 710.) to je bila Cezareja.

Tijekom izraelskog Rata za neovisnost 1948. istočni dio Jeruzalema okupirao je Jordan i držao ga do 1967. Ni tada muslimanski vladari Jeruzalem nisu proglasili glavnim gradom: hašemitska je obitelj Jordanom vladala iz Amana, a koncept Palestine kao države, ili palestinske nacije, još nije postojao.

U lipnju 1967. Izrael je u novom ratu zauzeo najvredniji trofej - istočni Jeruzalem s Brdom Hrama i Zapadnim zidom, najsvetijim mjestom židovstva. Za razliku od muslimana, za čije vladavine Židovi nisu smjeli prići svojim svetištima,

Izraelci su sljedbenicima svake religije omogućili samostalno upravljanje vlastitim svetim mjestima. Brdo Hrama s Kupolom i džamijom al-Aksom predali su muslimanskom vakufu na upravljanje. Bio je to znak dobre volje, ali...

MOST

Poslednje vesti koje smo primili:

Jevrejska opština Beograd i Ženska sekcija JOB u četvrtak, 22. marta 2018, u prisustvu potomaka preživelih i ambasadorke Izraela u Beogradu, Alone Fišer Kam, organizovali su otkrivanje **spomen ploče** na zgradi u ulici Visokog Stevana broj 2, u kojoj se u periodu od jeseni 1941. do marta 1942. nalazila Jevrejska bolnica.

Krajem 1941. zgrada Jevrejskog ženskog društva pretvorena u jevrejsku bolnicu jer je Jevrejima bilo zabranjeno da se leče u gradskim bolnicama. Bolnicu je vodio dr Bukić Pijade, lekar i oficir Kraljevine Jugoslavije. U bolnicu su pored obolelih Jevreja Beograda dovođeni i teški bolesnici iz logora Sajmište, kao i Jevreji iz Banata. Posle martovske akcije Gestapoa bolnica je prestala s radom.

Lekare i medicinsko osoblje sa svim pacijentima jevrejske bolnice u periodu između 18. i 22. marta 1942. godine Gestapo je kamionom dušegupka odvezao u smrt, najmanje 800 članova naše zajednice.

Danas se u toj zgradi nalazi Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univeziteta u Beogradu, zgrada je podignuta 1938. godine sredstvima koja je prikupilo Jevrejsko žensko društvo osnovano 1874. godine kao prvo na Balkanu.

JOB, Beograd, 15. mart

U Skadarliji, u Kući Đure Jakšića, slikara i pesnika, otvorena je **izložba** na kojoj izlažu svoje slike Jakov Bararon (Beč), Dankica Petrovska (Beograd), Mišo D. Babić (Beč) i Vasil Galev (Beograd). O umetnicima je govorila dr Čedomila Marinković, a izložbu je otvorio predstavnik Austrijskog kulturnog foruma.

Izložba će biti otvorena za posetioce sedam dana.

